

Ben lluïts

És certament difícil i arriscat de voler determinar els límits de certs usos o possibilitats de la llengua, per exemple, l'ús de la forma adverbial *ben*, a manera de prerix verbal, que comentàvem ahir a partir dels quatre exemples, molt significatius i ben triats, que en dona el Diccionari Fabra.

Si, en el cas de certs verbs, són les formes d'infinitiu i de participi passat les que demostren una capacitat superior per a dur anteposada, a manera de prefix, la forma adverbial *ben*, és perquè l'infinitiu i el participi passat intervenen en el temps perfectius de la conjugació (els que expressen una acció realitzada del tot) i *ben* significa, precisament, "del tot". Ara, ¿quins són els verbs amb els quals són possibles aquestes construccions?. Ahir indicàvem *oblidar*, *enxampar*, *atrapar*, *enganyar* i *ensarronar*, verbs que tenen en comú, tots ells, el seu valor pejoratiu. Aquesta llista es pot ampliar fàcilment: la frase següent, per exemple, amb el verb *malcriar*, és del Diccionari Fabra ("malcriar"): *Pobra criatura, l'han ben malcriada*. I hi afegiríem sense vacil·lar gaire d'altres verbs com *lluir-se*, *espatllar*, *fer malbé*, *malmetre*, *destrossar*, *destruir*, *avarar*, *perjudicar*, *entabanar*, *ensorrar*, etc., que, com els anteriors, tenen valor pejoratiu: *ens hi hem ben lluït*, *L'havien ben espatllat*, *Ens ho van ben destrossar*. Sembla sorprenent, però, que aquest ús no es pugui fer extensiu a d'altres verbs, com és ara, per exemple, *rentar*, *netejar*, *fregar*, *obrir*, *tancar*, *apuntar*, *repassar* i tants i tants més. Efectivament, construccions com *Ho hem ben rentat* o *Ha van ben netejar*, en principi possibles, diríem que no tenen pas existència en la llengua real. En canvi, convé a tots aquests verbs, i a un gran nombre d'ells, la construcció que ahir només vam poder apuntar, i que consisteix a reforçar qualsevol forma verbal amb el participi passat del mateix verb precedit per *ben*: *S'ha de rentar ben rentat*, *Ho netejarem ben netejat*, *Ho han fregat ben fregat*, *Ho volen obrir ben obert*, *S'ha de tancar ben tancat*, *Suposant que ho hagin repassat ben repassat*... Vet aquí, doncs, una construcció ben útil, de caràcter popular, amb què podem aconseguir un to emfàtic. I és segurament en d'altres tipus de construccions emfàtiques que trobaríem també exemples de l'ús real de *ben* davant els participis i els infinitius de verbs que semblen rebutjar-lo: *Ja s'hi han ben acostat, ja!*, *Aquest sí que es pot dir que la va ben tancar, la porta!*

Albert Jané